

RIGSARKIVET

KVINDERNES VEJ TIL STEMMERET I 1915

MAXIBOG TIL 7.-9. KLASSE + GYMNASIE / HF

KORTE TEKSTER MED ARBEJDSSPØRGSMÅL · HISTORIEFORSTÅELSE OG KILDEKRITIK · NOTEPLADS

Kvindernes vej til stemmeret i 1915

Maxibog til 7.-9. klasse, gymnasie og HF

1. udgave

© Rigsarkivet 2020

Tekst: Rigsarkivets undervisningsteam

Billeder: Fotografer og kunstnere er angivet ved billederne

Layout: Lind Graphics

Dette er en tidslinje udformet som arbejdshæfte til print. Arbejdsspørgsmålene i hæftet knytter sig til originale kilder, som ligger online.

Rigsarkivets tidslinjer indeholder kilder, der fortæller om en central begivenhed i danmarkshistorien. Tidslinjerne er et godt valg til at arbejde med kildekritik, og hertil kan I med fordel bruge Rigsarkivets *Guldbog om kildekritik*. Tidslinjen *Kvindernes vej til stemmeret i 1915* opfylder kravene til de faglige mål for historiefaget i grundskolen og på ungdomsuddannelser, hvilket uddybes i lærervejledningen, som findes på tidslinjen: kilderne.dk/laerervejledninger/kvindernes-vej-til-stemmeret-1915.

En tidslinje indeholder:

- En kort introduktion til temaet.
- Nedslag om de store begivenheder i historien, hvortil der er originale kilder, læsevenlige udgaver af kilderne og spørgsmål til kilderne.
- Små *Tænk engang* nedslag med supplerende oplysninger om begivenheden, men uden arbejdsspørgsmål.

Rigsarkivets tidslinjer er gratis at bruge, men hvis tekster og billeder overføres til andre medier, skal Rigsarkivet krediteres (nævnes som kilde). Rigsarkivet forbeholder sig ret til ændringer og tager forbehold for fejl. Rigsarkivet har så vidt muligt søgt at finde frem til rettighedshaverne til de anvendte billeder. Skulle du mene at eje nogle rettigheder, der ikke er blevet honoreret, bedes du henvende dig til Rigsarkivet.

Har du kommentarer til tidslinjen, kan du sende dem til: skoletjeneste@sa.dk

Mere viden og digitale hjælpemidler

- *Den lille Guldbog om kildekritik* finder du på: kilderne.dk/kildekritik
- Alle Rigsarkivets tidslinjer finder du på kilderne.dk/tidslinjer

Sådan finder du kilderne til dette arbejdshæfte

1. Gå til kilderne.dk/kildekataloget
2. Vælg tema → ”Stemmeret”
3. Kilderne vises nedenfor søgefeltet
4. Tryk på ⊕ for at finde link til den originale kilde og den tilhørende læsevenlige udgave

KVINDERNES VEJ TIL STEMMERET I 1915

Danske kvinder i optog til Amalienborg, 5. juni 1915. Foto: Kvindehistorisk samling, Statsbiblioteket.

Danmarks første grundlov i 1849 var moderne for sin tid. Den gav valgret til relativt mange danskere. Men den udelukkede også mange. Man taler om de syv f'er: Fruentimmere (kvinder), Folkehold (tjenestefolk m.v.), Fattige, Fremmede, Fallenter (mennesker, der var gået fal-lit), Fjolser og Forbrydere.

Der skulle gå næsten 70 år, før de to største grupper, kvinderne og tjenestefolkene, kunne gå til stemmeurnerne ved et folketingsvalg. Det skete efter den nye grundlov 1915, første gang i 1918.

Bag de syv f'er lå billedet af den fuldgyldige borger som en økonomisk selvstændig og fri mand. Der var ingen krav om, at han skulle eje så og så meget eller tjene så og så meget, men han skulle have foden under eget bord og være ved sine ful-

de fem og uberygtet (ikke straffet).

I kvindernes kamp for at opnå politisk valgret (stemmeret) lå i sagens natur derfor også en kamp for at blive opfattet som fuldgyldige medlemmer af samfundet. Det paradoksale er, at samfundet havde brug for kvinderne til nogle opgaver, der dukkede op i 2. halvdel af det 19. århundrede. Kunne man bede dem om at løse disse opgaver, men stadig behandle dem som 2. rangsborgere?

Kvinder på vej til at stemme ved kommunalvalget i 1930. Foto: Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

Og var det alle typer opgaver, man turde overlade til kvinderne, blot fordi de omsider fik stemmeret?

Følg kvindernes kamp for valgret – en kamp både mod mændene og mod kvinderne selv. For en kamp for valgret og medborgerskab forudsatte trods alt, at kvinderne selv troede på, at de var værdige til at tage medbestemmelse om samfundets anliggender.

SPIRENDE IDEER OM LIGESTILLING

Tv. Mathilde Fibiger (1830-1872) er den danske kvindebevægelses første store skikkelse, og kritiserede med romanen "Clara Raphael: 12 breve" kønsrollerne, og krævede kvindens frigørelse. Foto: Det Kgl. Bibliotek.

Th. Mathilde Fibigers gravsten, Århus Rådhuspark. Foto: Villy Isaksen, Wikimedia Commons.

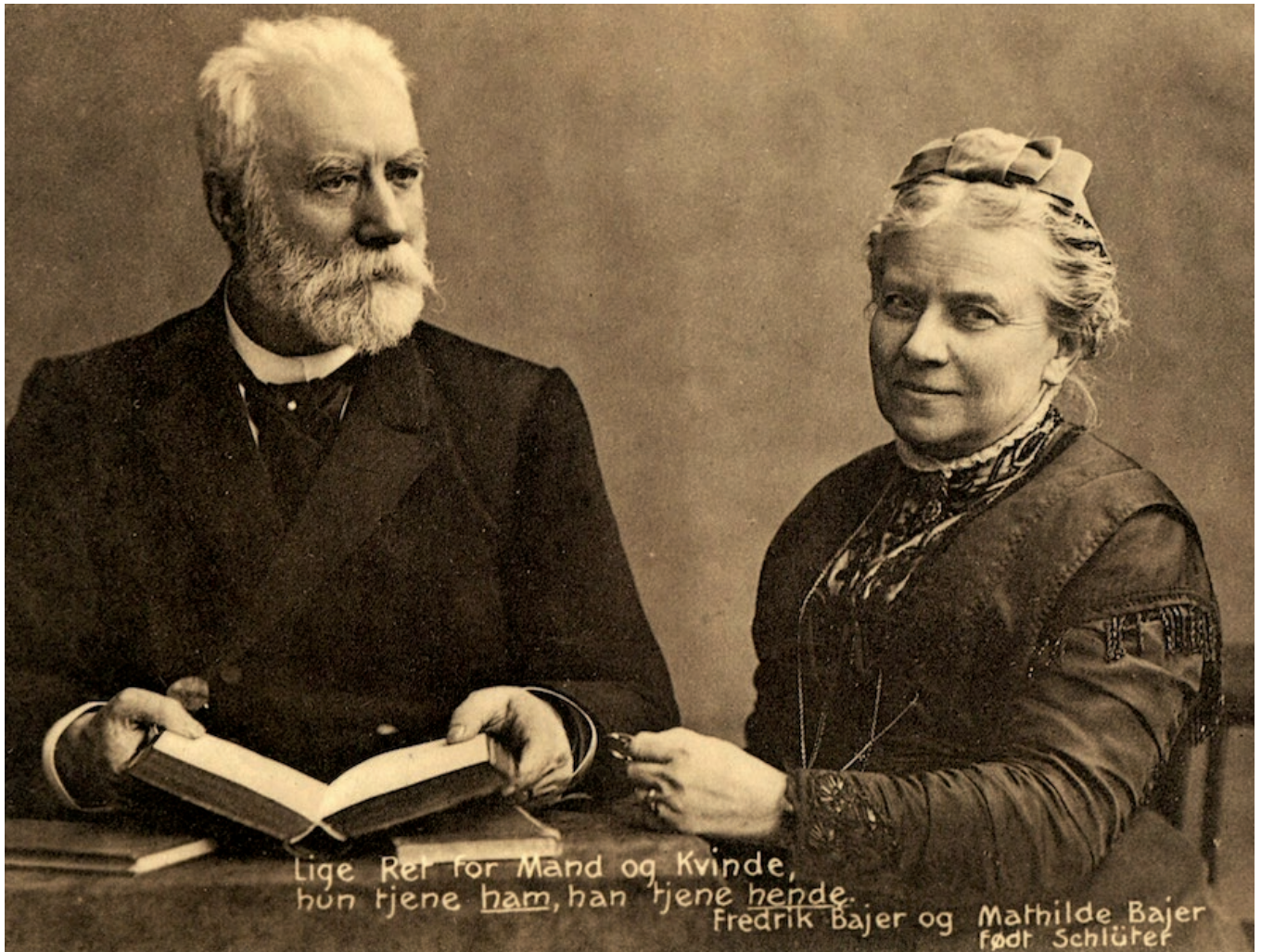
I 1851 udkom romanen *Clara Raphael: 12 breve*. Romanen er blevet kaldt kvindebevægelsens første manifest (programerklæring). Forfatteren var den 20-årige Mathilde Fibiger. Hun var huslærerinde hos en skovriderfamilie ved Saksøbing. Bogen fik stor opmærksomhed og skabte forargelse.

I originalkilden finder du det tredje af Clara Raphaels tolv breve. Læs tredje og fjerde afsnit i dette brev. Tredje afsnit begynder med "For første Gang i mit Liv". Fjerde afsnit begynder med "Du vil vist ønske".

TÆNK ENGANG...

Mathilde og Fredrik Bajer var begge politisk aktive. Han støttede hendes kvindesaglige linje i Rigsdagen. Foto: Det Kgl. Bibliotek.

Dansk Kvindesamfund blev stiftet i 1871 – altså 20 år efter Mathilde Fibiger skrev romanen Clara Raphael: 12 breve. Det var den første kvindeorganisation i Danmark.

Først 13 år efter, at Dansk Kvindesamfund blev stiftet, foreslog et af medlemmerne, at de skulle arbejde på, at kvinder kunne få stemmeret.

Forslaget blev stemt ned. Dansk

Kvindesamfunds formål var at samle alle kvinder. Derfor ønskede de fleste medlemmer ikke at stille for skrappe krav. Kravet om stemmeret til Folketinget ville skræmme nogle kvinder væk. Det kunne også få politikerne (som jo alle var mænd) til ikke at lytte til Dansk Kvindesamfund. For at blive hørt og få indflydelse var kvinderne nødt til at få de mandlige politikeres støtte.

Du kan læse mere om Dansk Kvindesamfund her på:

danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/dansk-kvindesamfund-1871

NIELSINES VEJ TIL UNIVERSITETET

Nielsine Nielsen (1850-1916), var den første kvinde i Danmark, der fik en universitetsuddannelse og blev læge. Foto: Det Kgl. Bibliotek.

I 1873 var Nielsine Nielsen 23 år og arbejdede som lærer. En dag læste hun en artikel om kvindelige læger i USA. Pludselig stod det hende lysende klart: Hun ville også være læge.

Som barn havde Nielsine mistet to af sine søskende. Hendes bror døde ved et skibsforslis, og hendes søster døde, fordi hun fik en tyfus-infek-

tion. Nielsine havde ikke før tænkt på, at kvinder kunne blive læger. Men hvis de kunne blive læger i USA, kunne de vel også i Danmark?

Nej, det kunne de ikke! Danske kvinder havde ikke adgang til universiteterne. Men Nielsine gjorde det umulige. I 1885 bestod hun sin lægeeksamen med den højst mulige karakter. Nielsine blev Danmarks første kvindelige læge. Hun blev også den første danske kvinde med en universitetsuddannelse.

Læs kilden og find ud af, hvad Nielsine gjorde for at kunne blive læge.

KILDE: ANSØGNING FRA NIELSINE NIELSEN OM TILLADELSE TIL AT TAGE STUDENTEREKSAMEN VED KØBENHAVNS UNIVERSITET

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: Stemmeret

NIELSINES VEJ TIL UNIVERSITETET

Tjek på kilden

1. Hvem har skrevet kilden?
2. Hvornår blev den skrevet?
3. Hvad var formålet med at skrive den?

Gå i dybden

4. Hvilke grunde nævnte Nielsine for, at hun skulle have lov til at uddanne sig til læge? Hvilke grunde nævnte præsten sidst i brevet?
5. Hvad kan vi lære om samtidens syn på kvinder af præstens anbefaling? Begrund dit svar.
6. Hvorfor havde Nielsines far skrevet noget i brevet?
7. Hvilke forhindringer mødte Nielsine Nielsen, da hun ville læse til læge?
8. Nielsine Nielsen blev medlem af Dansk Kvindesamfund. Men hun var imod den forsigtige måde, medlemmerne arbejdede på. De ville fx ikke kræve stemmeret for kvinder. Hvorfor var hun mon imod deres forsigtighed?
9. Hvilke forskelle er der på Nielsines Nielsens liv og danske kvinders liv i dag?

FRA ANSØGNING TIL LOV

Tv. Bagsiden af Pavens segl ved grundlæggelsen af Københavns Universitet 1475. Foto: Rigsarkivet.

Th. Københavns Universitet. Foto: Charlotte S.H. Jensen.

Nielsine Nielsens ansøgning til Københavns Universitet kom til at gøre en stor forskel. Den gav Kirke- og Undervisningsministeriet noget at tænke over. Det endte med, at ministeriet skrev et forslag til en lov (en "anordning"). Den lov skulle give kvinder adgang til universitetet.

Men allerførst ville ministeriet høre, hvad universitetslærerne mente om sagen. Her var der mange meninger. Nogle syntes, det var en god idé. Det gjorde mange på Det Matematisk-Naturvidenskabelige Fakultet (en afdeling på universitetet). Andre var i tvivl. Var det nu også en god idé med kvinder som studerende? På Det Teologiske Fakultet (en anden afdeling, hvor man studerer kristendom) var mange i tvivl.

Læs kilden og find ud af, hvad Carl Henrik Scharling, der var lederen af Det Teologiske Fakultet, mente om kvinders adgang til universiteterne.

KILDE: CARL HENRIK SCHARLING OG TEOLOGISK UNIVERSITETS SVAR PÅ NIELSINE NIELSENS ANSØGNING OM OPTAGELSE PÅ KØBENHAVNS UNIVERSITET, 1875

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: Stemmeret

FRA ANSØGNING TIL LOV

Tjek på kilden

1. Hvem har skrevet kilden?
2. Hvornår blev den skrevet?
3. Hvad var formålet med at skrive den?

Gå i dybden

4. Hvordan så Carl Henrik Scharling på forslaget om, at kvinder skulle have adgang til universiteterne? Nævn de argumenter for og imod kvindelige studerende, som han fremhævede.
5. Kvinder fik faktisk ved loven mulighed for at læse teologi (men ikke at blive præst). Men hvilket alternativ til et egentligt teologistudium er det, at Scharling foreslår?
6. Scharling henviser til to skriftsteder i bibelen. De er begge fra Det nye Testamente.
 - Det ene er fra Første Korintherbrev kapitel 14, vers 33-35.
 - Den anden er fra Første Timotheusbrev kapitel 2, vers 12.Du kan læse skriftstederne på: bibelselskabet.dk/brugbibelen/bibelenonline.
Hvad brugte Scharling de to tekster fra Biblen til?

7. Scharling forestillede sig i kilden fremtiden sådan her, hvis kvinder fik lov til at uddanne sig: "Familielivet [...vil] svækkes og opløses, og det Tab, som herved tilføies Samfundet, vil være ligesaa uberegneligt som uerstatteligt". Hvilken betydning for familielivet fik det faktisk, at kvinder blev ligestillet med mænd? Skete der det, Scharling mente ville ske? Begrund dit svar.

DE FØRSTE LOVFORSLAG OM KVINDERS VALGRET

Top. Christiansborg Slot. Foto: Picasa, Wikimedia Commons.

Bund. Fredrik Bajer (1837-1922) var en dansk politiker, der bl.a. kæmpede for kvinders ligeberettigelse.. Foto: Wikimedia Commons.

I 1886 kom Fredrik Bajer fra partiet Venstre med et forslag til en ny lov. Det gik ud på, at kvinder kunne få lov til at stemme (få valgret) og kunne vælges (være valgbarre) til borgerrepræsentationen i København. Forslaget blev vedtaget i Folketinget, men det blev afvist i Landstinget.

I 1887 kom Fredrik Bajer med endnu et lovforslag. Denne gang foreslog han, at kvinders valgret og valgbarhed skulle gælde i alle kommuner og altså ikke kun Københavns Kommune. Men det skulle kun gælde for ugifte kvinder og enker – ikke for gifte kvinder, der opfattedes som umyndige. Forslaget blev vedtaget i Folketinget, men det blev afvist i Landstinget.

I 1888 kom Fredrik Bajer med et tredje forslag. Det handlede den-

ne gang kun om kvinders valgret (og ikke valgbarhed) i alle kommuner. Forslaget blev vedtaget i Folketinget, men endnu en gang afvist i Landstinget.

En af de største modstandere af forslaget om kvinders valgret var Carl Ploug. Han var journalist, digter og politiker. Læs kilden og find ud af, hvad han sagde, da der var debat i Landstinget i februar 1888.

KILDE: CARL PLOUGS TALE I LANDSTINGET, 1888

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: Stemmeret

DE FØRSTE LOVFORSLAG OM KVINDERS VALGRET

Tjek på kilden

1. Hvem har skrevet kilden
2. Hvornår blev den skrevet?
3. Hvad var formålet med at skrive den?

Gå i dybden

4. Hvad var Ploug bange for?
5. Hvorfor mente Carl Ploug, at kvinder ikke burde få valgret og valgbarhed?
6. Hvordan vil du beskrive Carl Plougs kvindesyn?
7. Sammenlign Carl Plougs kvindesyn med det kvindesyn, som er almindeligt i nutidens Danmark. Hvilke forskelle og ligheder er der?

JOHANNE MEYER: HVAD VI VIL!

Efter maleri af Marie Luplau: Fra kvindevalgrets kampens første dage.
 Stående: V. T. Holst — Jacob Nielsen — A. C. Meyer — Poul Sveistrup — Kirstine Frederiksen — Mathilde Bajer — Frederik Bajer — Anna Sachmann — Astrid Christensen — Line Luplau, f. Monrad — H. Trier — Louise Nørund — Sofie Horten — Marie Luplau — Emil Fischer — Mary Steen — Ragnhilde Holst — Karoline Testmann.
 Siddende: Johanne Krebs — Elizabeth Grundtvig — Johanne Meyer — Nielsine Nielsen — A. F. Lamm — Birgitte Berg Nielsen — Nathalie Larsen.

Johanne Meyer (1838-1915) i profil, siddende som nr. 3 fra venstre. Johanne Meyer var en dansk kvindesagsforkæmper og redaktør af Kvindebladet "Hvad vi vil". Maleri: Marie Luplau.

Dansk Kvindesamfund valgte en forsigtig linje i spørgsmålet om, hvorvidt kvinder skulle have stemmeret. Foreningen ville ikke kræve stemmeret (valgret) for kvinder. Det var for skrap et krav, som bl.a. kunne skræmme mange kvinder fra at melde sig ind. Men nogle kvinder ville mere end Dansk Kvin-

desamfund. I 1886 stiftede de en ny kvindeorganisation. Den blev kaldt Kvindelig Fremskridtsforening. Foreningens leder blev Johanne Meyer. Hun blev også redaktør på bladet "Hvad vi vil".

I oktober 1888 skrev Johanne Meyer en artikel i bladet. Den var et modsvaret til Carl Plougs tale i Landstinget. Han var modstander af forsla-

get om kvinders valgret.

Læs Johanne Meyers artikel. Find hendes modsvar til Carl Ploug i artiklens sidste del (lige efter de to linjer i kursiv, der begynder med "Digteren Ploug"). Læs det afsnit og det følgende.

KILDE: "KVINDENS POLITISKE VALGRET OG VALGBARHED", JOHANNE MEYER, 1888
KILDE: CARL PLOUGS TALE I LANDSTINGET, 1888

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: Stemmeret

JOHANNE MEYER: HVAD VI VIL!

Tjek på kilden

1. Hvem har skrevet kilden?
2. Hvornår blev den skrevet?
3. Hvad var formålet med at skrive den?

Gå i dybden

4. Hvad mente Carl Ploug, at kvinder skulle bruge deres kræfter på? Hvad mente Johanne Meyer?
5. Hvilke ligheder og forskelle er der mellem deres udsagn?
Hvordan havde alt dette noget med kvinders stemmeret at gøre – ifølge Johanne Meyer? Læs her om det, som Johanne Meyer kalder den "Den lovbeskyttede usædelighed": kilderne.dk/tematekster/koen-og-seksualitet-under-opbrud-1900-1925.
6. Hvem holdt Johanne Meyer med i debatten om den reglementerede prostitution?
7. Hvordan passede det sammen med hendes kamp for politisk valgret?

ET DILEMMA

Et plejebarn, født 1906. Privatfoto.

I 1888 vedtog Folketinget den første lov om tilsyn med plejebørn. Loven skulle sikre, at børn, der ikke boede hos deres biologiske forældre, havde det godt. Og det var tiltrængt!

Loven var dog ikke helt god. For der var kun tilsyn med plejebørn i de kommuner, hvor mænd og/eller kvinder meldte sig frivilligt til arbej-

det. Det skete ikke alle steder.

Da loven om plejetilsyn skulle ændres i 1895, var det vigtigt for nogle folketingsmedlemmer at sikre, at loven kom til at virke i alle kommuner. Det betød, at kommunerne skulle have mulighed for at udpege egnede personer i sognet til at udføre tilsynet.

Opgaven var dermed ikke længere frivillig, men en pligt. Det mente politikerer Berntsen var et dilemma. For kunne man give kvinder pligter

til at udføre bestemte opgaver, når man ikke gav dem nogen rettigheder i samfundet, fx stemmeret?.

KILDE: BERNTSEN, BERTELSEN OG FOGTMANN'S INDLÆG I FOLKETINGSDEBATTEN OM ÆNDRINGEN AF LOVEN OM PLEJETILSYN, 11. FEBRUAR 1895

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: Stemmeret

ET DILEMMA

Tjek på kilden

1. Hvem har skrevet kilden?
2. Hvornår blev den skrevet?
3. Hvad var formålet med at skrive den?

Gå i dybden

4. Hvad gik Berntsens forslag til ændring af loven ud på?
5. Hvorfor skulle kvinder ikke altid være med ved tilsyn af plejebørn?
6. Læs nu Bertelsens tale: Hvad var hans forslag - og hvad fortæller det om familiemønstret dengang? Sammenlign evt. med i dag.
7. Læs nu, hvad Fogtmann's udsagn: Mente han, at der var et dilemma? Hvorfor/Hvorfor ikke?
8. Beskriv nu med dine egne ord det dilemma, som mange politikere stod i m.h.t. at få gennemført et kvalificeret tilsyn med plejebørn.

SOGNERÅDSVALG I GISLUM- VOGNSILD KOMMUNE

Kampagnevogn fra Dansk Kvindesamfund, kommunalvalget 1913. Foto: Det Kgl. Bibliotek.

I 1908 kunne kvinderne stemme ved de kommunale valg. De blev også selv valgbare. Dermed var kvinderne for første gang på vælgerlisterne til det kommunale valg i marts 1909.

50% af kvinderne benyttede sig af deres ret til at stemme. Det gjorde 76,5% af mændene også. Resultatet blev, at 127 kvinder landet over

blev valgt ind i sognerådene. De kan sammenlignes med nutidens kommunalbestyrelser.

KILDE: LISTE OVER VÆLGERE I GISLUM-VOGSILD SOGNEKOMMUNE VED SOGNERÅDSVALGET I 1909

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: Stemmeret

SOGNERÅDSVALG I GISLUM-VOGSILD KOMMUNE

Tjek på kilden

- 1. Hvem har skrevet kilden?
- 2. Hvornår blev den skrevet?
- 3. Hvad var formålet med at skrive den?

Gå i dybden

- 4. Hvor troværdig er denne kilde? Tror du for eksempel, at alle, der bør være på listen, er på listen? Begrund dit svar.
- 5. Hvordan var valgdeltagelsen for mænd og kvinder i Gislum-Vogsild kommune?
- 6. Kig på Gislum by. Kan du finde et mønster i, hvilke socialgrupper (se folks ”stilling”), der stemte?
- 7. I nogle familier var det kun den ene ægtefælle, der stemte. Hvem var det, og hvordan kan det mon være?
- 8. Hvorfor tror du på landsplan, at kun 50% af kvinderne stemte, når 76% af mændene stemte?

DEN INTERNATIONALE KVINDEKONGRES

Kvindekongressen i Gaar.

Talere ved Den Internationale Socialistiske Kvindekongres i København 1910. Foto: Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv

I august 1910 var der omtrent 100 kvinder i København for at deltage i den anden, internationale socialistiske kvindekongres. Dagbladet Politiken sendte en journalist, Kristian Dahl (kaldet "Plutus"), til kongressen for at skrive om den.

Politiken var ikke en socialistisk avis. Den støttede det politiske parti Det radikale Venstre. Dette parti var tilhænger af stemmeret til kvinder.

Politiken var dengang tidens mest frisindede og fremskridtsvenlige avis.

KILDE: AVISARTIKEL 'PAA KVINDE-KONGRES' I POLITIKEN, 1910

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: Stemmeret

**DEN INTERNATIONALE
KVINDEKONGRES**

Tjek på kilden

1. Hvem har skrevet kilden?
2. Hvornår blev den skrevet?
3. Hvad var formålet med at skrive den?

Gå i dybden

4. Hvad fortæller artiklen om de emner, som kvinderne talte om på deres kongres?
5. Hvad kan du læse ud fra artiklen, at Kristian Dahl mente, at det var vigtigst at skrive om?
6. Hvordan ville artiklen have beskrevet begivenheden anderledes, hvis det var en kongres for mænd? Find beskrivende ord i teksten, som man ikke ville have brugt om mænd, og som man ikke ville bruge i dag?
7. Kig på billedet af de demonstrerende kvinder. Hvilke ligheder og forskelle er der til demonstrationer i dag?
8. Hvad fortæller Kristian Dahls artikel om hans syn på kvinder og deres deltagelse i den offentlige debat?
9. Hvordan passer artiklen med avisen Politikens politiske ståsted dengang?

ET FORMANDSVALG

Børn i lejlighed på Christianshavn, 1910. Børn som under forældrenes fravær fra morgen til aften fuldstændigt overlades til sig selv. Foto fra Københavns Museum, Mariboets samlinger. Fotograf ukendt.

I 1905 blev der oprettet værgeråd i alle landets kommuner. Værgerådene skulle holde øje med, at børn ikke blev mishandlet eller vanrøgtet i deres hjem eller plejehjem. Værgerådene skulle også gribe ind og hjælpe, når børn fx var ved at blive kriminelle. Kort sagt, så skulle værgerådene sørge for, at det gik

børn godt. Det var et område, som de fleste mente, at kvinder havde særlig forstand på.

Derfor blev Marie Poulsen valgt ind i det første værgeråd for Ebeltoft Kommune. Marie Poulsen blev også straks valgt som næstformand. Det var hun stadig i december 1910, hvor formanden døde, og der skulle udpeges en ny formand.

Læs mødereferatet og find ud af, hvad der skete på mødet.

KILDE: REFERAT AF MØDET DEN 16. DECEMBER 1910 I VÆRGERÅDET FOR EBELTOFT KØBSTADKOMMUNE

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: Stemmeret

ET FORMANDSVALG

Tjek på kilden

1. Hvem har skrevet kilden?
2. Hvornår blev den skrevet?
3. Hvad var formålet med at skrive den?

Gå i dybden

4. Hvorfor blev der afholdt møde, og hvem var mødeleder?
5. Hvem havde hidtil været formand, og hvem blev den nye formand?
6. Var der noget underligt i valget af den nye formand? Hvorfor/hvorfor ikke?
7. Hvilke grunde kunne der være til, at hverken Anna Wraae eller Marie Poulsen blev valgt?
8. Hvilke grunde har med deres køn at gøre? Genlæs kilden på tidslinjehistorien "Fra ansøgning til lov". Hvilke opgaver i samfundet har kvinden i følge Scharling?

FØRSTE KONGELIGT UDNÆVNTE EMBEDSKVINDE

Clara Black (1875-1945) - sidste møde i arbejdsløshedsnævnet, 1920. Hun var arbejdsløshedsinspektør fra 1915-1921. Foto: Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

I 1885 blev Nielsine Nielsen Danmarks første kvindelige læge. Hun blev også landets første kvinde, der blev uddannet på universitetet.

Siden da kom der flere kvindelige studerende på universiteterne. Adgangen dertil var åben for kvinder fra 1875, hvor Nielsine Nielsen søgte om at få lov til at læse til læge. En undtagelse var Det Teologiske Fa-

kultet, som var den afdeling, hvor man studerede kristendom. Her tillod man først kvindelige studerende fra 1904. Og der gik mange år, før kvinder kunne blive præster.

Clara Black var en veluddannet kvinde. I januar 1915 fik hun en høj stilling, endda med kongelig udnævnelse. Hun blev arbejdsløshedsinspektør – og midt i en krigstid var det et stort og vanskeligt job. Dermed var hun den kvinde, som havde den højeste post i sta-

tens centraladministration. Men ligesom alle andre kvinder havde hun ikke stemmeret. Stærke kvinder i høje stillinger var dog med til at give kvindebevægelsen mere selvrespekt.

KILDE: UDSNIT AF DANSK KVINDESAMFUNDS BLAD: KVINDEN OG SAMFUNDET, 30. JANUAR 1915

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: Stemmeret

FØRSTE KONGELIGT UDNÆVNTE EMBEDSKVINDE

Tjek på kilden

1. Hvem har skrevet kilden?
2. Hvornår blev den skrevet?
3. Hvad var formålet med at skrive den?

Gå i dybden

4. Hvad betyder det, når der i artiklen står, at "Franz" lyder mere betryggende end "Zille"? Og hvilken "lejr" er der altså tale om?
5. Hvorfor kan man ifølge Kvinden og Samfundet være tryk ved valget af Clara Black til arbejdsløshedsinspektør?
6. Hvilket løfte er det, at bladet har givet Clara Black? Hvorfor tror du Clara Black har ønsket dette / Hvad vil hun gerne bedømmes på?
7. Hvad er bladets begrundelse for at vente med "triumferende Jubel" og "rørte Udbrud"?
8. Tænk tilbage på formandsvalget i Ebeltoft Værgeråd i 1915. Kan du nu uddybe Kvinden og Samfundets begrundelse?
9. Hvorfor var det vigtigt at lægge vægt på Clara Blacks kvalifikationer frem for at juble over, at en kvinde havde fået så høj en stilling?

GRUNDLOVEN 1915

Grundloven fra 1915, hvor blandet andet kvinderne fik stemmeret. Foto: Rigsarkivet.

Den 5. juni 1915 blev der vedtaget en ny grundlov for Danmark. De vigtigste ændringer i forhold til den første grundlov fra 1849 handlede om, hvem der havde stemmeret. Især grundlovens § 30 og § 31 handlede om stemmeret.

I årene op til 1915 havde politikerne skændtes meget om, hvordan den

nye grundlov skulle se ud. Men så kom 1. Verdenskrig i 1914. Den betød, at de politiske partier begyndte at arbejde mere og bedre sammen. Endelig kunne de fire store partier – Venstre, Højre (som senere blev til Det Konservative Folkeparti), Det radikale Venstre og Socialdemokratiet – enes om en ny grundlov.

TÆNK EN GANG...

Tv. Elna Munch, den første kvindelige taler i den danske Rigsdag, 1918. Foto: Det Kgl. Bibliotek.

Th. Portræt af Elna Munch, ca.1911-25. Foto: Det Kgl. Bibliotek.

Den 22. april 1918 kunne kvinderne for første gang stemme ved et nationalt valg, og de kunne stille op til både Folketinget og Landstinget.

Fire kvinder blev valgt ind i Folketinget. De var Elna Munch (Det radikale Venstre), Helga Larsen (Socialdemokratiet), Karen Ankersted (Det konservative Folkeparti) og

Mathilde Malling Hauschultz (Det konservative Folkeparti). De udgjorde tilsammen 3% af Folketingets medlemmer.

Fem kvinder blev valgt ind i Landstinget. De var Nina Bang (Socialdemokratiet), Marie Christensen (Venstre), Inger Gautier Schmit (Venstre), Olga Knudsen (Venstre) og Marie Hjelmer (Det radikale Venstre). De udgjorde tilsammen 7% af Landstingets medlemmer.

Ved Folketingsvalget i 2011 ud-

gjorde kvinderne 39% af Folketingets medlemmer. På Folketingets hjemmeside kan du se kønsfordelingen ved hvert folketingsvalg siden 1918:

ft.dk/da/folkestyret/folketinget/tal-og-fakta-om-folketinget

FORTSAT KAMP FOR LIGESTILLING

Carl Theodor Zahle (1866-1946). Zahle foreslog en lov, der skulle give kvinder adgang til jobs i staten og kommunerne på lige fod med mændene. Foto: Wikimedia Commons.

Da Grundloven blev ændret i 1915, fik kvinder stemmeret og adgang til at blive valgt til Folketinget og Landstinget. Men det betød ikke, at der nu var ligestilling mellem mænd og kvinder. Der var mange jobs i staten og kommunerne, som kvinder ikke kunne få, fordi de var kvinder.

Derfor foreslog Carl Th. Zahle, at man skulle lave en ny lov. Han var dengang både statsminister og justitsminister. Den nye lov skulle give kvinder adgang til jobs i staten og kommunerne på lige fod med mænd.

Da Carl Th. Zahle foreslog den nye lov i januar 1919, udtrykte de fleste partiers ordførere velvilje over for lovforslaget. Men flere politikere fra især højrefløjten var ikke så glade for idéen.

KILDE: FORSLAG TIL LOV OM KVINDERS ADGANG TIL TJENESTESTILLINGER OG HVERV, 14. JANUAR 1919

KILDE: FØRSTE BEHANDLING AF LOV OM KVINDERS ADGANG TIL TJENESTESTILLINGER OG HVERV, 20. JANUAR 1919

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: Stemmeret

FORTSAT KAMP FOR LIGESTILLING

Tjek på kilden

1. Hvem har skrevet kilden?
2. Hvornår blev den skrevet?
3. Hvad var formålet med at skrive den?

Gå i dybden

Læs lovforslaget fra 14. jan. 1919.

4. Hvordan begrundede Carl Th. Zahle sit lovforslag om, at kvinder skulle have adgang til jobs på lige fod med mænd?
5. Carl Th. Zahle nævnte ét sted i staten, hvor kvinder fortsat ikke måtte arbejde. Hvor var det, og hvorfor mente han det? Læs den politiske debat vedrørende lovforslaget.
6. Sammenlign tre folketingsmedlemmers meninger om lovforslaget: Kammersgaard (Socialdemokratiet), Hauschultz (Det konservative Folkeparti) og Birch (Det konservative Folkeparti).
Læs Birchs indlæg fra spalte 2934 2. afsnit (der begynder med: Her kommer der et Spørgsmaal frem...)
7. Hvad var de enige/uenige om?
8. Har mænd og kvinder i dag lige adgang til alle jobs? Får de lige meget i løn for lige arbejde i alle jobs? Begrund dine svar.

RIGSARKIVET

1915 var skelsættende juridisk betragtet. For da blev folketinget enige om at ændre Danmarks grundlov, så kvinder kunne deltage i demokratiet på lige fod med mændene – de fik ret til at stemme.

Vejen til grundlovsændringen blev banet af kvinder som udfordrede mændenes dominans indenfor universitetsuddannelse og jobs med stort ansvar. I slutningen af 1800-tallet begynder både mænd og kvinder at sætte spørgsmålstegn ved, hvorfor kvinder har færre muligheder og rettigheder på grund af deres køn. Men der er også både mænd og kvinder, som ønsker at bibeholde samfundets strukturer som de er. Kvindernes vej til stemmeret kan både lære os om historien og sætte nutidens kønsdiskussioner i perspektiv.

Bogen indeholder tekster, kildekritiske arbejdsspørgsmål og har noteplads til svar. Spørgsmålene knytter sig til originale kilder som taler, universitetsansøgning, manifest og valgberetninger, som du finder i Rigsarkivets online kildekatalog.

Maxibøger er en ny serie af arbejdshæfter indenfor kildekritik fra Rigsarkivet. Hvert hæfte kan bruges som en del af et forløb om et historisk emne eller som en selvstændig øvelse i kildekritik. Hæfterne kan printes fra kilderne.dk/maxibog. Rigsarkivet er en statslig institution under Kulturministeriet med det formål at indsamle og opbevare historiske kilder og data fra myndigheder i Danmark og at stille dem til rådighed for offentligheden.

KILDERNE

Rigsarkivets Undervisningsportal

KILDERNE.DK